

Motion till riksdagen

1988/89: Ub263

av Larz Johansson m. fl. (c)

Vuxenutbildning och folkbildning

Betydelsen av vuxenutbildning och folkbildning ökar ständigt. Enligt vår uppfattning kommer den att öka även i framtiden. I dagens utbildnings-samhälle, där i princip alla ungdomar går i gymnasieskolan, finns stora utbildningsbehov också för vuxna. Nya kunskapsklyftor uppstår ständigt. Samhällsutvecklingen, liksom utvecklingen inom arbetslivet, ställer ständigt nya krav. Det gäller dels förutsättningar för alla människor att deltaga i den demokratiska utvecklingen, dels de krav ny teknik och arbetsorgani-sation ställer på de redan yrkesverksamma.

Vi tar i den här motionen upp vuxenutbildningens olika delar; kommu-nal vuxenutbildning, folkbildningen i folkhögskolor och studieförbund.

Kommunal vuxenutbildning

Den starkt växande personalutbildningen i myndigheter, kommuner och företag är positiv för dem som får del av den. Den är också ett tecken på arbetslivets förändring mot en syn där välutbildad och kompetent arbets-kraft är ett av de främsta konkurrensmedlen.

Denna utveckling innebär dock inte att behovet av allmän vuxenutbild-ning minskar. I stället är det så att de grupper som befinner sig utanför de arbetsplatser som satsar på utbildning hamnar i ett jämförelsevis ännu sämre läge om de inte får möjligheter till utbildning genom samhällets försorg. Det kan också vara så att den enskilda individen har andra önskemål och ambitioner än vad utbildningen på arbetsplatsen erbjuder.

I ett föränderligt samhälle är det inte heller så att man har samma yrke under hela sin yrkesverksamma tid. Många människor väljer eller tvingas av omständigheterna att byta arbete många gånger. Vi går in i en livslång era av lärande där återkommande utbildning blir allt vanligare. Även här har den kommunala vuxenutbildningen en stor och viktig uppgift.

Behovet av kommunal vuxenutbildning bekräftas också av den ökade efterfrågan.

I budgetpropositionen finns förslag om den kommunala vuxenutbild-ningen som är positiva. Det gäller t. ex. den ökade rätten för kommunerna att omfördela timmar. Det gäller satsningen på handikappade och kom-munernas möjlighet att besluta om att yrkesinriktade kurser på tecken-språk för döva införs i komvux.

Liksom andra delar av utbildningsväsendet utsattes den kommunala vuxenutbildningen under innevarande år för en besparing på ca 9 miljoner

kronor till följd av tillämpningen av en utgiftsram för löner. Vi accepterar inte denna neddragning av samma skäl som vi inte accepterar denna metod för nedskärningar inom andra skolområden vilket vi utförligt redovisat i vår partimotion om utbildning.

Centern kräver ett återställande av besparingen på den kommunala vuxenutbildningen under innevarande budgetår och föreslår att anslaget C 1. räknas upp med 9 miljoner till 1 220 593 000 kr.

När det gäller bidraget till vissa handikappåtgärder vill vi öka anslaget med 1 milj kr. Detta för att säkerställa möjligheterna till studier för denna grupp eftersom antalet stödberättigade studerande ökat starkt.

Det är naturligtvis riktigt att den kommunala vuxenutbildningen också skall ingå i den lokala skolplanen men som vi anfört i vår motion om grundskolan anser vi att sådana planer ska upprättas varje år och första gången under innevarande mandatperiod.

Folkbildning

Folkbildningsarbetet som utförs i studieförbund och folkhögskolor kan inte beskrivas i några korta entydiga formuleringar. Folkbildningen är ett instrument för att förmedla kunskaper till medlemmar och funktionärer i folkrörelserna. Folkbildningen är också, genom den idé och pedagogik som verksamheten grundas på och tack vare sin fönmaskiga organisation, det bästa instrumentet för att nå människor som är eller riskerar bli utestängda ifrån de möjligheter som samhället "i princip" ställer till förfogande. Exempel på sådana grupper är handikappade, människor med läs- och skrivsvårigheter, ensamstående med få kontakter och människor som bor på olika institutioner.

Folkbildningsarbetet bygger på en humanistisk grundsyn. Varje människa är lika värdefull. Varje människa har inneboende resurser som kan utvecklas och som vi bör ta till vara. Folkbildningsarbetet ger möjlighet att skapa en positiv gemenskap byggd på respekt för den enskilda människan. Folkbildningen ger deltagarinflytande och möjligheter att anpassa verksamheten till deltagarna. Den ger också bred utbildning och en träning i att själv söka kunskap.

I glesbygd, i kommunernas ytterområden och bostadsområden med dåliga allmänna kommunikationer är folkbildningsverksamheten ofta det enda realistiska alternativet för vuxna som söker utbildning och kulturupplevelser.

Medan det ordinarie utbildningsväsendet i stort tillfredsställer samhällets behov av specialister har folkbildningen en stor uppgift för att utbilda generalister.

I dagens alltmer komplicerade och specialiserade samhälle finns ett stort behov av människor med en humanistisk grundsyn och en strävan efter helhetsperspektiv.

Folkbildningsarbete när det är som bäst

- innebär en personlig utveckling för hela människan där det traditionella kunskapsinhämtandet bara är en del
- skapar förmåga att se helheter och sammanhang

- främjar jämställdhet mellan kvinnor och män och mellan människor från olika grupper i samhället
- skapar förståelse för andra människors situation, behov och förväntningar
- utgör en kontaktyta där människor i olika åldrar möts.

Mot. 1988/89
Ub263

Studieförbundens roll

För hela samhället innebär cirkelverksamheten en omistlig tillgång. Det är svårt att se vad den skulle kunna ersättas av. Hur organiserar man på annat sätt 10000-tals små grupper som träffas ett antal gånger för att samtala om och tillämpa demokrati? Undersökningar visar att människor som deltar i cirklar – även cirklar som behandlar andra ämnen än samhällskunskap – redovisar ett ökat intresse för samhällsfrågor.

Försöksverksamhet med målinriktad folkbildning

Vi noterar det intresse som utbildningsministern visat för SÖ-rapporten Studieförbunden inför 90-talet. Som vi framhållit tidigare ser vi det helt nödvändigt att åstadkomma ett omformat bidragssystem som mera tar hänsyn till folkbildningens innehåll och kvalitet än till enbart kvantitativa termer. Vi vill dock betona nödvändigheten av beslut i god tid innan försöksverksamhet startas. Vid en så grundläggande förändring som SÖ föreslår i förhållande till dagens situation fordras minst ett års förberedelse- och utvärderingstid i de avdelningar där försöksverksamhet skall genomföras. Ur denna utgångspunkt vore det synnerligen angeläget att ett beslut om försöksverksamhet fattades redan under vårriksdagen så att detta kunde träda i kraft den 1 juli 1990.

Högre timbidrag

De bidragsregler som idag styr folkbildningen tillkom i samband med folkbildningspropositionen 1981 och bygger på schablonbidrag med s. k. högre och lägre schablonbidragstimmar. Timmarna fördelas på ett 3-årigt genomsnitt av genomförd verksamhet och målsättningen är 70% täckning med s. k. högre schablonbidragstimmar. Denna målsättning har inte uppfyllts och med den uppräkningsökning som föreslås i propositionen läggs den högre schablonnivån till 66–67%. Denna urholkning, som har pågått under flera år, har varit förödande för studieförbundens ekonomi. Jaktan på studietimmar har blivit ett nödvändigt inslag som inte gagnar cirkelverksamhetens syften.

En uppräkningsökning av timbidraget med endast 4 kr motsvarar ej inflationen. Det innebär att timbidraget fortsätter att urholkas i realt penningvärde. Vi menar att ambitionen under den nu föreslagna försöksperioden bör vara att ta igen det utrymme som förlorats. Det motsvarar i dagens penningvärde ca 25 kr per timme. För att bevara den nuvarande nivån fordras en ökning med 6 kr av det högre schablonbidraget. Vi föreslår därför att

anslaget för detta bidrag räknas upp med 13,5 miljoner utgörande ett påslag med 2 kr/timme.

Mot. 1988/89
Ub263

När det gäller förslaget till fast timram fram t. o. m. verksamhetsåret 1991/92 accepterar vi detta under förutsättning att målet är att reallt öka bidraget per studietimme och återhämta det som förlorats under den senaste tioårsperioden.

Glesbygdstöd

Det nuvarande glesbygdstödet på 15 kr/timme justerades senast 1984. Cirkelverksamheten i glesbygderna drar betydligt större kostnader än verksamhet i mera tätbefolkade områden. Inom glesbygderna är andelen deltagare stor ur de grupper med särskilda behov som samhället vill prioritera. Det särskilda glesbygdstödet har stor betydelse för möjligheter att erbjuda verksamhet inom rimliga avstånd från bostadsorter. Vi föreslår att glesbygdsbidraget räknas upp med 4 miljoner kr utgörande 5 kr/timme.

Handikappverksamheten

Vi noterar med tillfredsställelse att bidraget till studieförbundens verksamhet för handikappade räknas upp. Samhället har ett ansvar att så långt det är möjligt underlätta för människor med någon form av funktionshinder att delta i studiecirkelverksamheten. Det är då av största vikt att alla handikappgrupper får likvärdiga möjligheter. Så är tyvärr inte fallet i dag. Gruppen synskadade har riktade anslag till SRF för anpassning av studiematerial, medan t.ex. utvecklingsstörda, afatiker och dementa, som alla kräver helt andra former av pedagogik och studiematerial än de fysiskt handikappade, inte alls erhåller sådana anslag.

Av bidraget till studieförbundens verksamhet för handikappade används viss del för produktion av studiematerial. De studiematerial som studieförbunden framställer är av två slag, studiematerial som handlar om ett speciellt handikapp resp. anpassade studiematerial, inom olika ämnesområden, för människor med handikapp.

Det är av stor betydelse att SRF kan fortsätta sitt arbete att anpassa studiematerial för synskadade och dövblinda. Av minst lika stor betydelse är, att även andra handikappgrupper tillförsäkras rätten till anpassade studiematerial och att möjligheten till det inte begränsas av studieförbundets resurser eller prioritering av handikappbidragets användning.

Centern anser att det är angeläget att speciella medel avsätts för anpassning av studiematerial även för psykiskt utvecklingsstörda och afatiker samt att SÖ får i uppdrag att vid fördelningen av handikappbidraget även ta hänsyn till verksamhetens omfattning. Detta bör ges regeringen tillkännas.

Kulturverksamheten i studieförbunden

Det är positivt att ett första steg tagits för att motverka den starka urholkning av kulturanslaget till studieförbunden som skett under flera år. Vi

anser dock att den föreslagna höjningen inte är tillräcklig utan har föreslagit ytterligare höjning i vår kommittémotion om kultur.

Mot. 1988/89
Ub263

Centralt organisationsstöd samt stöd för pedagogiska insatser

Denna post utgör grunden för de olika studieförbundens centrala insatser. En stor del av anslaget används för löner till anställda. Anslaget ger kompensation för 4%. Vi föreslår en ytterligare uppräknig med 2%, ca 1,2 miljoner kr, för att klara kostnadsutvecklingen.

Vuxenstudiestöd

Det är angeläget att så många som möjligt som är berättigade till vuxenstudiestöd kan få del av detta. Ett problem vad gäller korttidsstudiestödet är att många saknar studietradition och erfarenhet av studiestöd. Detta leder till att man ibland av ekonomiska skäl avstår ifrån en utbildning trots att den berättigar till vuxenstudiestöd. Det är därför angeläget att man för dessa kan förenkla ansökningsförfarandet. Det skulle avsevärt underlätta för dessa att delta i exempelvis internatkurser på folkhögskola om organisationer typ LRF eller småföretagens riksorganisation i likhet med vad som gäller för handikapp- och pensionärsorganisationer ges möjlighet att kollektivt ansöka om korttidsstudiestöd.

Folkhögskolan

Folkhögskolan har en lång tradition i det svenska utbildningsväsendet. Från början gav folkhögskolan främst arbetar- och landsbygdsungdomar en möjlighet att nå vidare studier.

Även om skolformen till sitt innehåll förändrats och målgrupperna vidgats kvarstår folkhögskolan som en alternativ skolform med en särskild flexibilitet när det gäller att snabbt kunna gå in och möta särskilda utbildningsbehov. Särskilt kan man peka på folkhögskolans växande insatser för t. ex. handikappade, unga arbetslösa, människor med läs- och skrivsvårigheter samt flyktingar/invandrare.

Eftersom många folkhögskolor är belägna i glesbygd och i regioner med sysselsättningsproblem bör deras roll som en regional- och kulturpolitisk resurs ytterligare betonas. Vi tar upp detta i vår landsbygdsmotion.

Folkhögskolorna ger formell utbildning till sina kursdeltagare men den kanske viktigaste uppgiften är att värna om de bildningsideal som handlar om demokratisk skolning, den enskilda människans ansvar för sina handlingar och behov av att få en insikt om möjligheten att påverka den enskilda livssituationen. Den helhetsmiljö som skolformen ger, med internatet som en viktig del, skapar processer som leder till starkt självförtroende och personlighetsutveckling hos kursdeltagarna.

Framförallt för lågutbildade och studieovana elever har skolformen visat sig överlägsen. Folkhögskolan har möjlighet att utgå ifrån den enskilda elevens behov och resurser samt forma en utbildningsgrupp där man samtidigt stimulerar varandra till ett aktivt samhällsengagemang.

De besparingsåtgärder som under senare år drabbat folkhögskolorna medför stora problem för dessa att fullgöra samhällets krav på allmänna vuxenutbildningsinsatser. Ett växande problem för framför allt rörelse-folkhögskolorna är det bristande byggnadsunderhållet. Det är viktigt att den pågående folkhögskoleutredningen snabbt lägger fram förslag om hur en förbättring härvidlag ska åstadkommas.

Verksamhetsutveckling i folkhögskolan

Folkhögskolorna har under den senaste femårsperioden ökat sin verksamhet. Antalet elever på de långa kurserna har ökat med 1 800 elever eller ca 11 %.

Samtidigt har kortkursverksamheten legat kvar på i stort sett oförändrad nivå. De allmänna kurserna svarar för ca 50 %, de särskilda linjerna för ca 25 % samt de korta kurserna för ca 25 % av de ca 725 000 elevveckor som genomförs årligen.

Under perioden 81/82 – 88/89 har statsbidragen i form av bidragsveckor hållits ganska oförändrade och folkhögskolorna genomför alltså ett stort antal kurser utan statsbidragstäckning. Under samma period har 8 nya självständiga folkhögskolor tillkommit. Eftersom inte nya resurser tillförts för att ge dem erforderligt antal bidragsveckor har i stället en omfördelning i form av en minskning av de gamla folkhögskolornas garanterade bidragsram på 1 % skett. Målet är att de nya folkhögskolorna ska uppnå 4 000 elevveckor.

Enligt riksdagens beslut ska varje folkhögskola fr. o. m 1983/84 garanteras ett statsbidrag motsvarande medelvärdet av två tidigare års verksamhet. Eventuella veckor som ej utnyttjas av en enskild skola skall sedan enligt samma beslut fördelas mellan de skolor som gjort verksamhet över sitt tak.

Vi anser att när nya folkhögskolor inrättas så ska också motsvarande resurser tillföras bidragsvolymen. Konstruktionen med omfördelning gör att den nuvarande bidragskonstruktionen inte kan upprätthållas. Systemet slår väldigt snett för många av de äldre folkhögskolorna. Det finns faktiskt små gamla folkhögskolor som inte når upp till 4 000 elevveckor. Ändå får den vara med och dela med sig för att de nya ska kunna komma upp till 4 000 elevveckor.

Ändå återkommer regeringen för 1989/90 med kravet på en 1 %-ig omfördelning.

Vi kan inte, lika litet som föregående år, acceptera denna neddragning. Enligt SÖ måste det totala antalet bidragsveckor öka med drygt 10 000 bidragsveckor för att dels leva upp till bidragssystemet, dels för att garantera de nya folkhögskolornas möjlighet att nå upp till en volym om 4 000 bidragsveckor.

Centern föreslår en utökning av antalet bidragsveckor med 10 000 och anvisar därför 7 milj. kr. ytterligare.

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vuxenutbildningens betydelse,

2. att riksdagen till C 1. Bidrag till kommunal utbildning för vuxna anvisar ett i förhållande till regeringens förslag med 9 000 000 kr. förhöjt anslag om 1 220 593 000 kr.,

3. att riksdagen ger regeringen till känna vad i motionen anförts om god förberedelsestid inför start av aviserad försöksverksamhet på folkbildningsområdet,

4. att riksdagen beslutar att bidraget till högschablontimmar skall utgå med ett i förhållande till regeringens förslag med två kr. förhöjt belopp om 105 kr.,

5. att riksdagen beslutar att det särskilda tilläggsbidraget för studiecirkel i glesbygd skall utgå med ett i förhållande till regeringens förslag med 5 kr. förhöjt belopp om 20 kr. per timme,

6. att riksdagen beslutar att ytterligare 1 200 000 kr. tillföres studieförbunden för pedagogisk verksamhet och utveckling,

7. att riksdagen beslutar att till C 4. Bidrag till studieförbunden anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 18 700 000 kr. förhöjt anslag om 1 138 528 000 kr.,

8. att riksdagen ger regeringen till känna vad i motionen anförts om inriktningen av handikappinsatserna inom studieförbunden,

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vidgning av möjligheten att inge kollektiv ansökan om korttidsstudiestöd.¹],

9. att riksdagen godkänner vad i motionen anförts om ökning av antalet bidragsveckor till folkhögskolan med 10 000 till 711 050,

10. att riksdagen till C 6. Bidrag till driften av folkhögskolor anvisar ett i förhållande till regeringens förslag med 7 000 000 kr. förhöjt anslag om 571 905 000 kr.

Stockholm den 24 januari 1989

Larz Johansson (c)

Marianne Andersson (c)

Marianne Jönsson (c)

Görel Thurdin (c)

Pär Granstedt (c)

Jan Hyttring (c)

Stina Gustavsson (c)

Stina Eliasson (c)

Bengt Kindbom (c)

¹ 1988/89:Sf 412.